

Energirealism i liberalismens fotspår!

Har bristen på billig planeringsbar energi gjort att den liberala energipolitiken ersatts med en mer realistisk syn på nationell energiförsörjning?

Abstract

In recent years, both the price and the security of supply of plannable energy have changed drastically with increasing uncertainty regarding pricing and availability. The political will to ensure access to plannable and safe energy supply nationally has increased significantly during the same period. The study examines the question of whether the lack of cheap planable energy with the threat of energy poverty has led to the prevailing liberal view of energy supply being replaced by more realistic view of national energy supply? A comparative analysis shows that the energy policy in Sweden has gone from having a global liberal energy policy to having a more national realistic orientation to strengthen resilience in society and protect the own national robustness in domestic production and society. The congruence analysis shows that this adjustment has been driven by the events in our surrounding world and the currents in society, which confirms the study's purpose of proving that Sweden has moved towards a more realistic energy policy.

Nyckelord: Energipolitik, realism, liberalism.

Innehållsförteckning

Abstract	
1 Inledning	1
1.1 Problemformulering.....	2
1.2 Syfte.....	2
1.3 Tidigare forskning.....	3
1.4 Avgränsning.....	4
1.6 Disposition.....	5
2 Bakgrund	6
2.1 Historik.....	6
2.1.1 Ursprunget.....	6
2.1.1 Folkhemsperioden.....	6
2.1 Nationell produktion.....	8
3 Teori	10
3.1 Realism.....	10
3.2 Liberalism.....	11
3.3 Hypotes.....	13
4 Metod	14
4.1 Forskningsdesign.....	14
4.2 Insamling av material och data.....	15
4.3 Källkritik.....	15
4.4 Arbetssätt.....	16
5 Analys	18
5.1 Analyserat material.....	18
5.2 Historisk analys.....	19
5.2.1 Liberalism.....	20
5.2.1 Energirealism.....	21
5.3 Jämförande analys mellan liberalism och realism inom energipolitiken.....	23
5.4 Kongruensanalys.....	25
5.5 Nulägesanalys.....	29
6 Avslutning	31
6.1 Diskussion.....	31

6.2 Koppling mot teori.....	32
6.3 Slutsatser och författarens reflektioner	32
6.4 Förslag på vidare forskning.....	33
7 Referenser.....	34

1 Inledning

Under de senaste åren har såväl pris som leveranssäkerheten på planeringsbar energi drastiskt förändrats med ökande osäkerhet gällande prissättning och tillgång. Den politiska viljan att säkerställa tillgång till planeringsbar och säker energiförsörjning nationellt har under samma period ökat markant (Inriktningen för statens energimyndigheter beslutad för 2023 - Regeringen.se).

Energianvändandet i Sverige har ökat med 1000% de senaste 200 åren. Ökningen var konstant fram till 1970-talet för att sedan plana ut under de kommande decennierna. Användningen av energiformen el ökade i takt med utbyggnaden av vattenkraften och kärnkraften och ersatte de fossila bränslena i stora delar samhället som tillverkningsindustri, uppvärmning och bostäder. (Prop 2017/18:228 sidan 8). Energieffektiviseringar och ett nationellt energitänk har minskat energianvändningens per capita och andel av BNP (Bruttonationalprodukt) och Sveriges elproduktionen är i princip helt fossilfri i dagsläget. Elanvändningen i Sverige bedöms dock att öka i framtiden på grund av en växande befolkning och ett ökande BNP.

Globalt ligger dock elproduktionen på en hög användning av fossil energi, till exempel ligger Sveriges elproduktion på ett utsläpp av 20g CO₂ per producerad kWh medan den globala produktionen ligger på 540g CO₂ per producerad kWh (El istället för fossila bränslen | Uniper). Detta i samband med nationella och globala definitioner av förnyelsebart / fossilfritt på den globala elmarknaden ger en utmaning för hur Sverige lägger upp sin energipolitik på ett hållbart sätt som inte försämrar vår konkurrensförmåga, men ändå behåller sin ledande position inom den nationella klimat och miljöhänsynen.

1.1 Problemformulering

Energirealism i Liberalismens fotspår.

Har bristen på billig planeringsbar energi med hot om energifattigdom lett till att den rådande liberalistiska synen på energiförsörjning ersatts av mer realistisk syn på nationell energiförsörjning?

Delfråga 1

Tvingar bristen på energi samhället att tänja på sina liberala värderingar för att säkerställa nationella intressen? Frågan syftar till att belysa ett möjligt paradigmskifte (Thurén 2019 sid 164) inom energiplanering. Har ett nationellt fokus på energiförsörjning en större tyngd än globalt samnyttjande på energimarknaden?

Delfråga 2

Kommer från perspektivet samhälleligt uppkomna problem (Esaiasson m.fl. 2017, s32) där frågan är: Hur har vi gått från en stabil, planeringsbar och i princip fossilfri elproduktion till att importera kolkraft och köra oljekraftverk för att säkerställa tillgången på el till samhällsviktiga funktioner, hushåll och industri?

Detta leder sedan mot att pröva teorin om Liberalism eller Realism är den kommande ledstjärnan inom energipolitik.

1.2 Syfte

Nyttan med denna studie är att undersöka om det går att påvisa att vi är på väg in i en tid av energirealism inom energipolitiken med ett ökat nationellt fokus, detta kan i sin tur ge en ökad förståelse för hur olika strömningar i samhället kan komma att påverka vår ekonomi och självförsörjningsgrad inom energiproduktion. Genom att utvärdera vilka faktorer som påverkar den politiska viljan att investera i energisektorn ökar möjligheten att förstå mekanismen bakom besluten.

1.3 Tidigare forskning

Jag har sökt på svenska uppsatser med sökordet ”statsvetenskap energipolitik” på uppsatser.se och hittat totalt tre som behandlar energi och energipolitik på något sätt varav två uppsatser var äldre än tio år gamla, i databasen fanns det totalt 2565 uppsatser med nyckelordet statsvetenskap. För att bredda sökningen gjorde jag om samma sökning med sökordet ”Energy policy statsvetenskap” och fick då 12 träffar. På grund det resultatet har jag gjort antagandet att just samtida energipolitik i Sverige inte har varit det mest populära forskningsområdet inom statsvetenskap detta millennium.

Internationellt har det däremot varit en ett större intresse av global energipolitik och det finns en del skrivet angående resan från liberal energipolitik till realistiska förtecken. Den italienske forskaren i statsvetenskap Marco Siddi publicerade en artikel 2017 i den Nederländska forskningstidskriften Brill: *EU-Russia Energy Relations: From a Liberal to a Realist Paradigm?* som i stora drag behandlar Rysslands resa att gå från en energiexport till EU med liberala förtecken under tiden från Sovjetunionens fall fram till annekteringen av Krim 2014, som markerade att det var en ny typ av realistisk ledstjärna för energiexportpolitiken med en föraning om att den på sikt kanske skulle kunna användas som ett vapen.

Det finns mycket tekniskt forskning om miljöpåverkan, produktion och överföring av energi, men jag har haft svårt att hitta något som beskriver paradigmskiften inom energipolitik framförallt inom området elenergi inom vår samtid nationellt i Sverige. Det finns en del litteratur, till exempel *När folkhemselen blev internationell: elavregleringen i historiskt perspektiv* av Per Högselius, Arne Kaijser, 2007 som tar avstamp i svängningen från 1980 talets nationella produktion av el via kärnkraftsmotstånd till avregleringen av elmarknaden 1996 och vilka följder den liberala svängningen fick för vårt elnät och energipolitik. Det finns även ganska mycket beskrivet angående avregleringen av elmarknaden 1996 och kärnkrafts förbudet som kom till Regeringens proposition 1986/87: 24 om förbud mot nya kärnkraftsreaktorer och upphävdes 2009.

1.4 Avgränsning

Jag har valt att avgränsa studien till att behandla energiformen el nationellt i Sverige. Den teoriprovande kongruensanalysen kommer att behandla perioden 2020–2023 som är en intressant period energipolitiskt då det varit stora energiprisökningar, en aktiv energidebatt och stora energipolitiska beslut som fattats under perioden. Perioden diskuteras i analysdelen av uppsatsen och kongruensanalysen återfinns i kapitel 5.4 Kongruensanalys. Dessutom kommer en jämförande analys liberalism/realism att genomföras för perioden 1980 till 2023 då det är en alldeles för intressant period för att låta bli och det ger en bra bakgrund till varför vi står där vi står och ge en kontext till de förändringar vi ser inom energipolitik idag. Denna analys återfinns i Kapitel 5.3 Jämförande analys Dessutom är det väldigt intressant att undersöka om det är realism eller liberalism som förklarar energipolitiken under den valda perioden bäst.

1.6 Disposition

Kapitel 1 – Inledning: Kapitlet börjar med att ge en enklare presentation angående energianvändandet i Sverige, vidare presenteras problemformuleringen, syftet med uppsatsen, tidigare forskning och en avgränsning av arbetet i kapitlet.

Kapitel 2 – Bakgrund, historia och händelser som lett fram till några viktiga energipolitiska beslut som fattats under vägen fram till nutid. Kapitlet avslutas med en enklare presentation av hur dagens elmarknad i Sverige ser ut.

Kapitel 3 – Teori: Här redovisar de valda teorierna Realism och Liberalism som används för att förklara forskningsproblemet. Vidare presenteras vald hypotes som används för att kunna svara på frågeställningen i kapitel 1.

Kapitel 4 – Metod: I kapitlet beskrivs vilken arbetsmetod som valts för uppsatsen, hur data samlats in och behandlats och vilka analyser som genomförts samt en enklare presentation av analysverktygen kongruensanalys och jämförande analys görs.

Kapitel 5 – Analys: Kapitlet inleds med en enklare analys av de tongivande källorna följt av en analys av de liberala och de realistiska perioderna som lett fram till där vi står i nuläget. Därefter genomförs den jämförande analysen på liberala och realistiska beslut inom energipolitiken och kongruensanalysen på sambandet mellan inträffade händelser, strömningar i samhället och fattade beslut inom energipolitiken. Kapitlet avslutas med en analys av nuläget.

Kapitel 6 – Avslutning: Här förs den avslutande diskussionen, slutsatserna från föregående kapitelns analys presenteras, en återkoppling till valda teorier ges och förslag till vidare forskning tas upp.

Kapitel 7 – Referenser: Här presenteras källorna som använts i arbetet med denna uppsats.

2 Bakgrund

I detta kapitel kommer jag gå igenom historik, belysa vägen framåt dit vi är idag och ge en beskrivning av hur den svenska energimarknaden fungerar.

2.1 Historik

2.1.1 Ursprunget

1893 fördes det för första gången över trefaselektricitet från ett ställe till ett annat i Sverige, det var från Aseas vattenkraftstation i Hellsjön, Dalarna till Grängesbergs gruvor som låg 15 kilometer bort. Därmed var det första steget till elektrifieringen av Sverige taget.

Det var främst Industrin som använde sig av elektrisk energi då den var renare, tystare och billigare. En av de främsta landvinningarna var att man kunde belysa arbetsplatsen på ett effektivt sätt och således blev oberoende av dagsljuset och kunde producera på dygnets alla timmar.

I samband med första världskrigets slut tog elektrifieringen av samhället i stort fart på riktigt (Elektricitet - Tekniska museet). Inget annat land i världen elektrifierades lika snabbt som Sverige, 1945 hade 99% av hushållen i städerna och 84% av hushållen på landsbygden tillgång till el. (Sverige elektrifierades snabbast i världen | Slakthistoria.se).

2.1.1 Folkhemsperioden.

Folkhemsperioden (Rudberg (1992) s. 25) är benämningen på en tidsepok under 1930–1960 talet då Sverige gick från att vara en relativt fattig nation till att gå mot ett välfärdssamhälle. Efter andra världskriget fanns det ett driv att bygga upp samhället för att öka välståndet, stärka konkurrenskraften och öka Sveriges suveränitet då Sverige kom ut ur kriget med ett mycket fördelaktigt infrastrukturellt läge jämt mot det krigshärjade Europa. 1945 kom ett beslut om statsstöd för elektrifiering som kom att skötas av Elektrifieringsberedningen (Heden 2012 sida 54) för att minska beroendet av fotogen och bensin inom industrin och jordbruket.

Framtidstro, suveränitet och en växande ekonomi var ledstjärnorna i den realpolitiska energistrategin.

Kännetecknade för energipolitiken fram till 1980 var att elnätet byggdes i takt med samhället och skulle skapa ett starkt och oberoende Sverige som hade en stark och stabil tillverkningsindustri. Dessa strömningar gav grunden till en stor del av den tunga industrin som skulle skapa välstånd. -Trygg, säker och billig egenproducerad el gav nationell kontroll över hela kedjan. De båda världskrigen hade visat på behovet av att ha en robust inhemsk energiproduktion (Heden 2012 sid 54) som kunde fungera även när logistikkedjorna blev avbrutna trots att Sverige var neutralt och inte deltog aktivt i världskrigen. Det var en stark nationellt pragmatisk energipolitik som skapade ett av världens mest robusta och fossilfria elproduktions och överföringssystem. (Blomgren 2021) Fossilfritt för att minska beroendet av import från andra nationer med möjliga tillgångs och prisvariationer och robust beroende på vår geografi och tunga industri som var spridd över landet då tillgången på billig elenergi var god oavsett landsände. Försörjningstrygghet präglade energipolitiken (Diczfalusy 2020).

Detta ledde fram till att inte bara vattenkraften byggdes ut, Sverige startade på 1950 talet en atomutredning som gav visade på ett behov av kärnkraft. Efter mycket forskning, planering och politik gav det upphov till att 12 nya reaktorer för energiproduktion byggdes på 12 år med start 1973 i Sverige. (Kärnkraftshistoria - den svenska linjen (karnteknik.se) Denna kraftsamling inom energiförsörjningen av Sverige minskade vårt fossila energianvändande markant och vi blev tillsammans med Norge världsledande inom fossilfri energiförsörjning av samhället.

1979 inträffade Harrisburgsolyckan i en nybyggd reaktor på Three Mile Island utanför Harrisburg, Pennsylvania i USA. Olyckan berodde på en blandning av en något oklar konstruktion av en ventil i kylsystemet och den mänskliga faktorn. Den var den första riktigt allvarliga olyckan med kärnkraft. Framför allt pekade olyckan på även den mest säkra funktionen kan haverera och var därmed startskottet för en global samhällsdebatt angående kärnkraftens framtid. (Kärnkraftsolyckor i världen – Strålsäkerhetsmyndigheten) 1980 hölls en folkomröstning angående Kärnkraftens vara eller icke vara, mycket beroende på Harrisburgs olyckan. Linje 2 vann och det betydde energipolitiskt ungefär att vi skulle vänta och se men avveckla kärnkraften på sikt. Tjernobylyckan som ägde rum 1986 i det dåvarande Sovjetunionen berodde på att ett flertal säkerhetssystem var bortkopplade när ett test av anläggningen skulle genomföras samtidigt som ett flertal felaktiga beslut togs av reaktoroperatörerna. Detta ledde i sin tur till en härds smälta som släppte ut stora mängder radioaktivt stoft. (Kärnkraftsolyckor i världen – Strålsäkerhetsmyndigheten) Tyvärr blåste vinden från sydost och förde med sig radioaktivt nedfall i Sverige som var så pass stora att restriktioner mot att äta svamp och viltkött från delar av Sverige infördes.

I kölvattnet från Tjernobylyckan, omröstningen och samhällsdebatten förbjöds byggnation, forskning och merutnyttjande av kärnkraft i Prop 1986/87: 24 och 1996

efter inträdet i EG avreglerades elmarknaden. Detta förbud mot nybyggnad togs sedan bort i PROP 2008/09:163 vilket leder fram till syftet med denna studie som är att beskriva skiftet från den liberala synen på energipolitik till energirealism.

2.1 Nationell produktion

Här beskriver jag ungefär hur vår produktion och hur marknaden fungerar.

Sveriges elproduktion 2021

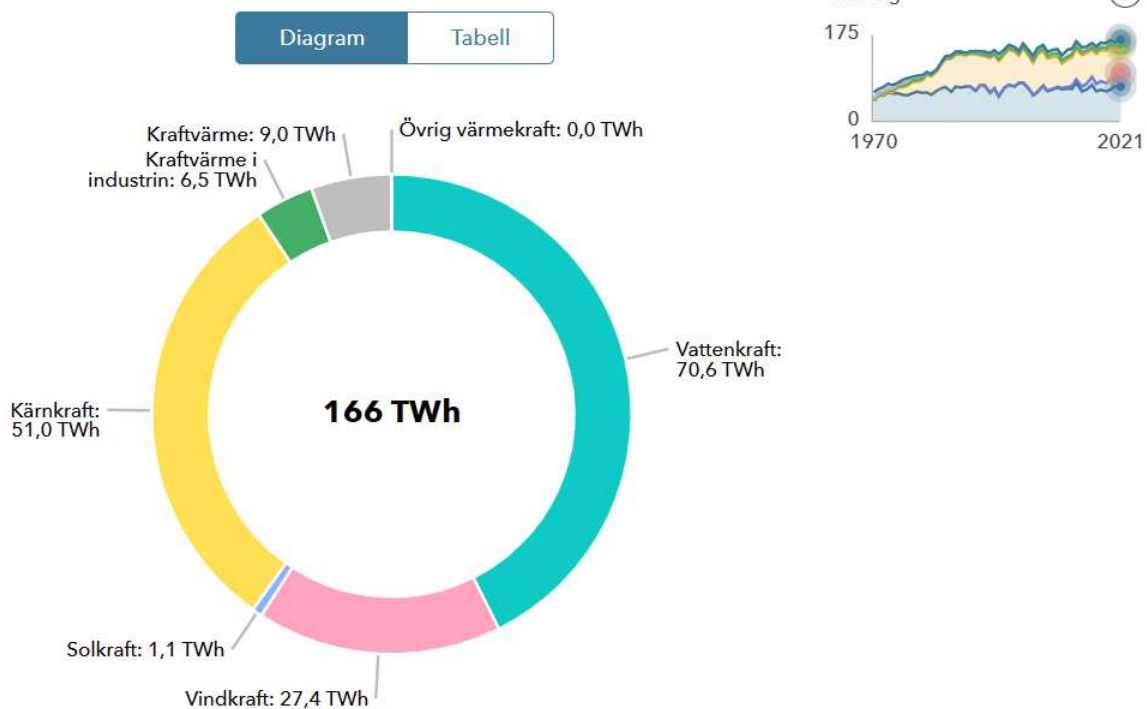

FIG 1 (Elproduktion – Ekonomifakta)

Sverige har en till 98% fossilfri elproduktion. Produktionen har legat relativt stabilt sedan mitten på 1970-talet med en svag ökning senaste årtiondet beroende på en ökad satsning på vind och solkraft.

Sverige har varit en nettoexportör av el de senaste 12 åren och den har ökat över tiden. Finland har varit vår största kund. Nettoexporten har ungefär legat på cirka 10% av vår energiproduktion men 2022 ökade den till 33Twh (energimyndigheten.se) vilket närmar sig 20 % av vår totala produktion, värdet av denna export uppgick till över 30 miljarder kronor. För att sätta exporten i

sammanhang så motsvarar den ungefär hälften av Danmarks elförbrukning. (uniper svenska elexporten rapport 2018)

Om man ska hårdra siffrorna så motsvarar produktionen av vindkraft ungefär exporten på el. Sverige har generellt en billig elproduktion och den är i princip helt fossilfri, men utmaningen ligger i att ha planeringsbar elproduktion och elöverföringsinfrastruktur som klarar av att få fram dit och när den behövs.

Sverige är uppdelat fyra elområden baserat på att det i norra delen av Sverige produceras mer el än det förbrukas och södra delarna av Sverige förbrukar mer än det tillverkas. Tanken är att varje del ska bära sina kostnader och att det ska öka incitamenten för att investera i ny energiinfrastruktur och produktion där kostnaderna är höga.

2011 genomförde Svenska Kraftnät indelningen som en följd av att Danmark anmält Sverige för att strypa elexporten till Danmark under extra kalla dagar då det svenska kraftnätet saknade förmåga att transportera el från norr till syd. EU krävde då att Sverige skulle hantera överförings begränsningar för att inte diskriminera elkunder i Europa.

Den största utmaningen med energislaget el är att den måste förbrukas i samma ögonblick som den produceras och det i dagslägen saknas storskaligt lagringsmöjligheter av producerad el. (Elområde - Energimarknadsinspektionen)

FIG 2 Sveriges elområden
(energimarknadsinspektionen.se)

3 Teori

I detta kapitel går teorimodellerna Realism och Liberalism igenom för att ge en bakgrundsförståelse till dem och förklara vilka värden de representerar och vilka ideologiska grunder de står på. Vidare presenteras och utvecklas valda hypoteser.

3.1 Realism

Den klassiska realismen har i sin ursprungliga form framförallt förklarat hur människan av naturen betar sig, hur beslut fattas på mellanmänniska nivåer och hur härskaren bedriver sin maktpolitik genom att få folket att frukta makten.

Den grekiske filosofen Thucydides 403-404f.kr lyckades på ett kärnfullt sätt tydliggöra själva essensen av realism med denna mening:

” while the strong do what they can and the weak suffer what they must”
(Thucydides 2017, sid 295).

Teorin är mer av en förklarande av den faktiska ordningen än att den beskriver hur det borde vara. I inledningen till boken *The History of the Peloponnesian War* beskrivs hur de svagas vilja att vinna gjorde att de försonades med den starke för att nå framgång (Thucydides 2017, sid 8) och hur det alltid varit lag att den svagare skall underkastas den starke (Thucydides 2017, sid 42).

En annan stor tänkare, politiker och författare som stadfäste den klassiska realismen var Niccolò Machiavelli som gav ut boken *Fursten* postumt 1537. Verket skulle kunna beskrivas som en handbok för statsledare och makthavare och speglade sin samtid i renässansens Italien med många små furstendömen som bekrigade varandra. En enkel sammanfattning om teorin torde vara att härskarens roll är förhålla sig till hur verkligheten ser ut, bevara staten och stabiliteten, och att målet helgar medlen. Det vill säga att en framgångsrik härskare måste ha andra moraliska ramar än gemene man för att säkra stabiliteten genom att vara älskad och fruktad av folket (Klingenberg. Machiavelli 1776 sid 63).

Thomas Hobbes utvecklade teorin vidare i sitt verk *Leviathan* från 1651 i det samtida England genom att utgå från ett anarkistiskt naturtillstånd där mänskligheten existerar utan några ramverk eller lagar och därmed lever i konstant skräck för varandra. För att inte kaos skall råda behövs det en stark stat som kan styra och hålla ordning såväl inom som mellan stater (Gustavsson. Tallberg 2022, sid 67).

I detta arbete kommer en modernare form av realism att användas som teorimodell. Under 1900talet utvecklades synen på realismen som teorimodell och framemot slutet av seklet mejslades Neorealismen fram av framförallt Kenneth Waltz som kom ut med sitt verk *Theory of International Politics* 1979. Kärnan i denna utveckling av teorin är att istället för att utgå från människans natur så lyfts staten fram som aktör i en struktur av stater som verkar i ett sammanhang med anarkistiska regler. Den enskilda staten måste då vara stark såväl internt som externt och hävda sig genom att vara starkare, robustare och rikare i förhållande sina grannar. Samarbete med andra statsaktörer bör ske när staten tjänar på det. (Gustavsson. Tallberg 2022, sid 69).

I den realistiska världen är det viktigt att ha en stark och robust stat som kan ha en hög grad av solitär förmåga för att säkra sin existens och överlevnad.

3.2 Liberalism

Liberalismen har sina rötter i 1700-talets upplysningstid med franska revolutionen (under 1790 talet) och den vetenskapliga revolutionen. John Locke var en av de tidiga tänkarna inom liberalismen och inspirerade genom sina teorier grunden till den liberala teorimodellen med *Two Treatises of Government* som gavs ut 1690 där Locke bland mycket annat förklarar att statens roll är att vara en garant för att fri och rättigheter upprätthålls och möjliggöra att den liberala livsstilen kan bibehållas. (Locke sid 157 strof 120). Det var en tid där myter ställdes mot moderna vetenskapliga fakta och grunden till den moderna forskningen lades. Fakta lades fram på vetenskaplig grund utan att blanda in religion och spreds till den allt mer läskunniga befolkningen och kyrkans makt utmanades (Hildebrand. (Hjärne. Pflukt-Harttung 1918, sid 344).

Liberalismen är en teorimodell som är mer av normativ typ då den beskriver hur människorna (Gustavsson. Tallberg 2022, sid 85) i en ideal värld borde fungera i relationen med varandra. Tron på människans förnuft, lika värde och frihet att bestämma sitt eget öde är centrala i teorimodellen. Övergripande liberala värden kan sammanfattas som demokrati, frihandel, öppenhet och tolerans, vidare är rättvisa och transparens inom maktapparaten viktiga kärnvärden (Gustavsson. Tallberg 2022, sid 86). Immanuel Kant lade fram sin teori om världsfred i boken *Den eviga freden* 1795 som kortfattat kan beskrivas som att om folket får bestämma och bära kostnaderna så går de inte i krig med varandra (Kant 1795 sid 122–123). En övertygelse på att såväl stater som individer drivs av viljan att kollektivt få det bättre och är rationella i sin vilja att skapa hållbara relationer såväl inom som utomstatliga relationer. Den optimistiska tilltron på den rationella och samarbetande människan ger en övertygelse att utvecklingen är konstant och allt kommer att bli bättre ju mer vi arbetar tillsammans.

Liberalismen begränsar sig inte till staters agerande utan lägger vikt vid att även grupper som media, stora företag och ideologiska grupperingar kan vara med som viktiga aktörer på den globala arenan. Liberalistiska ideal har givit upphov till det vi idag refererar till bland annat globala mänskliga rättigheter,

”Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De har utrustats med förnuft och samvete och bör handla gentemot varandra i en anda av gemenskap”. (Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna – Artikel 1 sidan 3 fn.se) fredsrörelser och gemensamma utsläppsmål.

I samband med kalla krigets slut började en diskussion föras om det nu inte var liberalismen med samarbete, globalism och frihandel som satte agendan för framtiden i det juvenila millenniet med en ständigt ökande tillväxt och bättre värld för alla (Gustavsson. Tallberg 2022, sid 84).

I detta arbete kommer en modernare gren av liberalismen att användas som teorimodell, independens. Det är den inriktning som varit tongivande i den liberala världen i modern tid, (Gustavsson. Tallberg 2022, sid 90) som på enkel svenska betyder ungefär – ömsesidigt beroende. Teorin utformades av Robert Keohane och Joseph Nye på 1970-talet. Den är själva essensen av den moderna västliga globaliseringspolitiken och har gett upphov till en stor del av över och mellanstatliga samarbeten som EU, frihandel och avregleringar inom energi och jordbrukssektorerna. Åskådningen menar att genom en ökande ömsesidig independens så ökar incitamenten för fred och välstånd (Gustavsson. Tallberg 2022, sid 90) på ett globalt plan. Kortfattat så går teorin ut på att genom att knyta samman den globala ekonomin och göra det multipla beroendet tillräckligt starkt så blir det för dyrt att skapa konflikter eller bryta handelsöverenskommelser då det är förenat med stora kostnader för den enskilda aktören.

Independens i den globala handeln kan liknas med att varje nation tillverkar, använder och säljer det den är bäst lämpad för beroende på geopolitik, utbildningsnivå och samhällsstruktur, för att sedan importera det som någon annan kan göra billigare eller bättre. (Richardo Davis The Ricardian Theory of Comparative Advantage saylordotorg.github.io) Detta i syfte att öka den egna lönsamheten genom att producera det man är bäst på och tillsammans med sina samarbetspartner växa i välstånd.

3.3 Hypotes

För att kunna svara på frågeställningen har jag byggt följande hypotes:

Vår energipolitik går mot en mer realistisk och protektionistisk framtid där nationens behov står främst och det får kosta att ha redundans.

”Där tillgången på el är god, där samlas verksamheter med stora elbehov. Detta var sant i början av 1900-talet, och det är lika sant idag med etableringar av nya elintensiva verksamheter som serverhallar och batterifabriker” (Uniper. Den svenska elexporten. Ren el som möjliggörare för konkurrenskraft och klimatmål 2018)

Hypotesen går att falsifiera om det visar sig att det saknas samband mellan inträffade händelser, strömningar i samhället och fattade beslut.

”En teori som är oemottaglig för motargument är meningslös”(Thurén 2019)

4 Metod

I detta kapitel går metoden som valts för arbetet igenom. Kapitlet inleds med en presentation av forskningsdesignen följt av en beskrivning hur datainsamlingen gått till, därefter hanteringen av källkritik igenom och arbetet avslutas med en genomgång av arbetssättet i uppsatsen.

4.1 Forskningsdesign

Arbetets frågeställning och syfte har varit drivande i valet av fall. I en ideal värld med outtömliga resurser hade jag gärna analyserat hela perioden från efterkrigstiden till modern tid inom energipolitiken, men för att få en hanterbar storlek på arbetet har en begränsning i analysen lagts till de senaste decennierna från 1980-talet och framåt. Vägen fram till modern tid har belysts i kapitel 2 bakgrundsfakta.

Studien kommer att genomföras som en kvalitativ textanalys med systematiserande textundersökningar vilka ska ge en beskrivande analys genom en historisk förklaring av vägval inom liberalism/realism inom energipolitiken.

Det kommer att genomföras en jämförande analys på realistiska och liberala utfall av vår energipolitik under det gångna decenniet med fall på tidslinje för att undersöka om det går att kategorisera besluten. Det kommer även att genomföras en kongruensanalys som kommer att undersöka om det finns något samband mellan inträffade händelser och fattade beslut. Studien kommer att vara kausalt teoriprovande för att försöka visa på samband mellan orsak och verkan.

Tillvägagångssättet för dessa analyser kommer att beskrivas mer ingående under kapitel 4.4 arbetssätt.

4.2 Insamling av material och data

I studien har det dels gått igenom propositioner, inlägg i debatten och litteratur som finns inom området. En stor del av materialet är elektroniskt framförallt för att det är ny och aktuell information. Regeringens sida regeringen.se har varit en viktig källa då den dels har hög reliabilitet och en hög tillgänglighet då informationen finns där digitalt. I övrigt har informationen hämtats från öppna källor som dags och fackpress för att få en mer aktuell bild av opinionen och trender i samhället. Vissa data har även hämtats från de stora aktörerna/ företagen inom energisektorn. Myndigheter som till exempel energimyndigheten har mycket statistik, fakta och historik enkelt tillgänglig. Gällande bakgrundshistorien har det funnits tryckta källor att tillgå.

Generellt har det funnits bra med källor att hämta fakta från även om det kan vara svårt att få fram ursprungskällan till informationen när det rör sig om uppgifter i media och debattartiklar. Jag har viktat vem som säger vad och vem som denne företräder och vilken nytta uppgiftslämnaren kan ha av problemet när jag valt källa material och datainsamling.

4.3 Källkritik

Källorna som använts i denna studie är dels primärkällor i form av statliga beslut, inriktningar och partiprogram. Detta kommer att vara en blandning av realpolitik, idealistiska framtidsvisioner och blocköverskridande överenskommelser. Dessa källor kommer förmodligen vara färgade av såväl partifärg, dolda och öppna agendor som intressen i global/ nationell sfär, vilket medför att ett visst mått av källkritik är berättigat.

Sekundärkällor i form av tidskrifter, internetsidor kommer även att användas. Dessa kan i än högre grad vara färgade av liknande problematik och måste därför behandlas med ett stort mått av källkritik där bland annat utgivarens agenda, partifärg och ekonomiska intressen bör redovisas. (Esaiasson m.fl. 2017, s. 293)

4.4 Arbetssätt

Arbetets frågeställning och syfte har varit drivande i valet av fall. I en ideal värld med outtömliga resurser hade jag gärna analyserat hela perioden från efterkrigstiden till modern tid inom energipolitiken, men för att få en hanterbar storlek på arbetet har en begränsning i analysen lagts till de senaste decennierna från 1980–2020 talet. Vägen fram till modern tid avhandlas i bakgrundsfakta.

För att få fram empirin ur det valda materialet används kvalitativ textanalys i arbetet. Kvalitativ textanalys går ut på att få fram det viktigaste innehållet för studien i materialet genom att studera och analysera texten noggrant, såväl i sin helhet som i delar och i vilken kontext den är skriven (Esiasson m.fl. sid 210). Budskapet kan ligga dolt i texten och endast förstås genom sitt sammanhang. Det är av stor vikt att läsa aktivt och ställa frågor om vad som beskrivs och vad som vill uppnås med den aktuella texten. Vad ligger bakom slutsatserna och vilka analytiska verktyg finns det att tillgå? (Esiasson m.fl. 2017, sid 211) Texten har analyserats systematiskt och till del fött en historisk analys för att få blicken till var vi står idag. Den förklarande studien ger svar på var och varför något inträffar, (Esiasson M.fl. 2017, sid 37) hur beslut fattas eller var skeenden leder framåt en ny åskådning, att förenkla och åskådliggöra komplicerade företeelser.

Det har genomförts en komparativ jämförande studie där utfallet beskrivs på ett kronologiskt vis med utfall längs en tidslinje i en liberal eller realistisk kontext för att kunna studera tendenser och undersöka om det går att kategorisera besluten i den förda energipolitiken under perioden från 1980-talet fram till nutid.

Det har även genomförts en teoriprövning på teorierna realism kontra liberalism med hjälp av kongruensanalys. Kongruens betyder ungefär överensstämmande mot verkligheten och är en metod som bygger på att grundprincipen med att en teori ska försöka förklara hur resultaten blivit som det blev (Esiasson M.fl. 2017, sid 107). Teorin har utvecklats av Joachim Blatter och Marcus Haverland för att användas vid jämförande analyser och syftar till att förklara frågeställningen genom att undersöka kausaliteten som lite förenklat betyder orsak och verkan (Blatter 2012 sid 11).

Kongruensanalysen kommer att vara kausalt teoriprovande (Esiasson m.fl 2017, sid 113,116) för att försöka visa på samband mellan inträffade händelser och fattade beslut. I detta sammanhang kan kongruensanalysen provas mot de valda teorierna med att ställa fråga hur resultatet har påverkats av omvärlden istället för bara om det har påverkats av omvärlden. Teorierna kan antingen försvagas eller styrkas när analysen genomförts och ge vid handen om någon av teorierna kan styrkas och eller förklara utfallet.

Genom att pröva teorin på den valda frågeställningen och de utvalda besluten rörande denna finns möjligheterna att befästa eller förkasta teorin på just detta skeende. Detta är tänkt att beskrivas i en resonerande text.

5   Analys

I detta kapitel ges det en översiktlig presentation av det analyserade materialet och en historisk analys av perioden som ligger till grund för analysen. Därefter genomförs den jämförande analysen på liberala och realistiska beslut inom energipolitiken och kongruensanalysen på sambandet mellan inträffade händelser, strömningar i samhället och fattade beslut inom energipolitiken. Kapitlet avslutas med en analys av nuläget.

5.1   Analyserat material

Här presenteras tongivande beslut som ligger till grund för analyserna i detta kapitel. De beslut som presenteras här är några av milstolparna i den förda energipolitiken och de visar på paradigmskiften inom den förda politiken om hur energiförsörjningen styrs med olika mål på resan från liberalism till realism.

Förbud mot att bygga ny kärnkraft eller förbereda för ytterligare utbyggnad utöver de tolv reaktorer som redan fanns fattades i och med 1986/87: 24 som kom i kölvattnet efter olyckan i Tjernoby 1986. I Prop 1986/87: 24 fastslogs också vägen framåt med kärnkraftsnedläggningarna som skulle vara klara med hänsyn tagen till Sveriges energiförsörjning men dock senast 2010 skulle den sista reaktorn vara nedlagd i enlighet med Riksdagens beslut (NU 1979/80: 170. rskr. 410).

En sammanhållen klimat- och energipolitik – Energi Prop. 2008/09:163 underlag till 2009 års blocköverskridande överenskommelse, den föreskriver bland annat att vindkraften skall byggas ut, 2020 skulle andelen förnyelsebar energi vara 50%. Kärnkraftsparentesen förlängs och avvecklingsbeslutet av kärnkraft tas bort. Vidare beskrivs vikten av att energi och miljöpolitiken skall bidra till en globalt rättvis och hållbar värld.

” Liberaliseringen av detaljistmarknaderna för slutförbrukare av el, naturgas, kol och brunkol samt uppvärmning och i vissa fall även fjärrvärme och fjärrkyla har nästan utan undantag lett till ökad effektivitet och lägre kostnader för produktion, omvandling och distribution av energi.” sid 184 Prop 2008/2009,163.

Regeringens proposition 2017/18:228 sätter upp energimålet att år 2040 ska all energiproduktion i Sverige vara förnyelsebar, ordet ska tolkas som en icke tvingande målsättning och inte ett stoppdatum för kärnkraft men ändå en klar målsättning. Det görs även en bedömning att förnyelsebar el kommer att stå för ca 80% av vår elproduktion beroende på att viss kärnkraft finns kvar. Kärnkraften bedöms finnas kvar till 2045. Det slås även fast att elhandel med andra länder ger billigare el när vi har brist på el i Sverige. Man vill förenkla för småskalig elproduktion i framförallt södra Sverige och bland annat slopa anslutningsavgifter för havsbaserad vindkraft. Vidare föreslås en förenkling av omprövningsdirektivet enligt EU vattendirektiv som ska gälla de största vattenkraftverken, men inte de små och medelstora vattenkraftverken.

I Promemoria Klimat- och näringslivsdepartementet Ny kärnkraft i Sverige – ett första steg Dnr KN2023/01921 från januari 2023 beskrivs det i korthet att man vill ändra lagen från 1984 mot att bygga nya reaktorer på andra platser än där det stått en reaktor innan. Tanken med detta är att skapa en grundförutsättning för flexiblare utbyggnad av energiförsörjningen där den behövs. Den nya lagen beräknas träda i kraft 1:a mars 2024.

”Bakgrunden till att behovet av elektricitet förutses öka är att elektrifieringen av industrin och av transportsektorn, som behöver genomföras för att ersätta fossila bränslen, ger en kraftigt ökad efterfrågan. Sverige har också goda förutsättningar för att konkurrenskraftigt och klimatneutralt producera varor och tjänster. Det finns därmed ett behov av att bygga ut elproduktionen för att försäkra industrin tillgång till fossilfri energi.”

(Promemoria Klimat- och näringslivsdepartementet Ny kärnkraft i Sverige – ett första steg Dnr KN2023/01921 Januari 2023)

I analysen har det även studerats allmänna strömningar i lokala och riksmmedia som fackpress, tryckt materiel och nätdebatten för att skapa en bild av tendensen i samhällsdebatten under det tidiga 2020-talet för att undersöka om det går att se någon tydlig trend eller riktning på den allmänna opinionen. Se Fig 5 sid 28.

5.2 Historisk analys

Resan fram under 1900 talets energipolitik har gått från nationalistiskt protektionell politik till liberal global samarbetspolitik för att ta oss fram till vart vi står nu med en mer realistisk framtonad energipolitik.

5.2.1 Liberalism

”Oljeanvändningen minskade märkbart från början av 1980-talet genom att inhemska bränslen och el från vatten- och kärnkraft ersatte oljan. Industrin ökade sin mottrycksproduktion samtidigt som en förskjutning mot ökad elanvändning skedde. 1980 talet kom dock framför allt att präglas av efterdyningarna till kärnkraftsolyckorna i USA (Three Mile Island) och Tjernobyl. Olyckorna gav upphov till en förnyad debatt om kärnkraftens roll i energisystemet, vilket bland annat manifesterades i den folkomröstning om kärnkraften som hölls i mars 1980” (Sveriges energipolitik under 50 år – en återblick Bo Diczfalusy, Bodiz Consulting, november 2020)

Under kommande decennier efter 1980 kom en allt mer liberal syn på inrikes och utrikespolitiken fram. Nya värden kom att bli allt viktigare i samhället, kärnkraftsmotstånd, globalisering, tjänstesamhälle, natur och klimat. Folkrörelser kom att påverka energipolitiken. Medlemskapet i EU 1995, globaliseringen, avregleringen av elmarknaden och en tro på ny ren teknik kom att dominera energipolitiken.

En övertygelse på att den eviga utvecklingen skulle driva vår resa mot ett hållbart och starkt samhälle (Gustavsson, Tallberg 2022 sid 97). Detta gav upphov till att vi minskade vår planeringsbara produktion och överföring till förmån för förnyelsebar energi i form av vind och solkraft, då energi beräknades var billig och tillgänglig genom den globaliserade elmarknaden (Blomgren 2021).

”Under 2000-talet skedde en tydlig förskjutning i energipolitiken, från ekonomi och konkurrenskraft till miljö och klimat.” (Diczfalusy, 2020)

2018 infördes ett förbud mot att bryta uran i Sverige (Förbud mot utvinning av uran Prop. 2017/18:212) Uranet skulle istället köpas från bland annat Ryssland som stod för 40% av det uran som användes i Sverige. (*Motion Svensk uranimport Motion till riksdagen 1996/97: N425*)

5.2.1 Energirealism

2019 och 2020 i samband med nedläggningen av Ringhals av reaktor ett och reaktor två märktes för första gången en effektbrist i södra och mellersta Sverige med ett underskott på energi under vissa perioder med hög belastning. Detta fenomen har bland annat visat sig gen en mycket låg nyetablering av energitung industri i elområde 3 och 4 (Brist på el hotar delar av Sverige: ”Har kommit väldigt snabbt” SVT Nyheter 2019).

Hösten 2021 märkte även gemene man av energibristen med framförallt skenande elpriser, tex december 2021 med ett snittpris som låg mer än 500% över föregående års decemberpris.

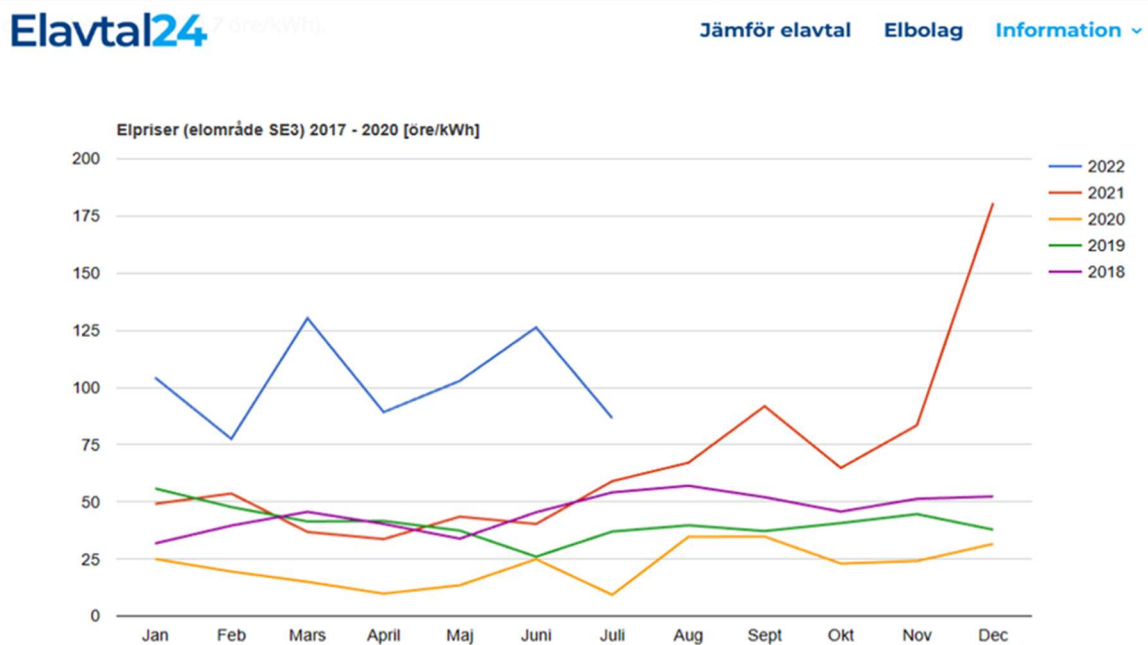

FIG 3 Elpriser 2018–2022 (elavtal24.com)

Det visade sig att det blev kallt i stora delar av Europa samtidigt och att vinden också blåste vid ungefär samma tidpunkt, eller mer tydligt, inte blåste när det blev kallt och energibehovet ökade. Detta i samband med den allt mer intensifierade elektrifieringen och minskningen av fossila värmekällor i såväl offentlig, industriell som privat verksamhet blev pådrivande på det europeiska elpriset.

Opinionen mot de höga energipriserna började göra sig tillkännas och ett flertal debattörer och tidningar började skriva om missnöjet med den svenska energipolitiken. ”Han startar ett energiuppror: Svensk energipolitik är destruktiv” (2021 tn.se) skriver tidningen Näringslivet om Henrik Jönsson. I reportaget

beskriver Jönsson om hur allvarligt han ser på bristen på energi och att han har startat en insamling av namnunderskrifter. Ett företag (Höganäs Industrier) berättar hur de påverkas av ökade elpriser, bland annat genom att de får svårare att investera och öka energiintensiv produktion.

Den 27:e januari 2022 fattade regeringen ett historiskt beslut gällande slutförvar av använt kärnbränsle som diskuterats, stötts och blötts i mer än ett halvt sekel och dragits i långbänk mellan de olika grupperingarna inom svensk energipolitik:

”Regeringen tillåter slutförvaret för använt kärnbränsle och den inkapslingsanläggning som behövs för att hantera det använda kärnbränslet. Processen fortsätter med att mark- och miljödomstolen ska besluta om tillstånd och villkor. Strålsäkerhetsmyndigheten kommer sedan att granska och godkänna det fortsatta arbetet i en stegvis prövning.” (Slutförvaret för använt kärnbränsle - Regeringen.se)

Nedmonteringen av den planeringsbara nationella elproduktionen började nu ge utfall på den nationella opinionen, konkurrenskraften och plånboken.

Sveriges elmix som består av 98% CO₂ fri el hade genom en rad fattade beslut börjat få effektbrist under vissa omständigheter när det till exempel inte blåste och det inte fanns europeisk el tillgänglig att importera. Vi hade byggt en industriell ekonomi som vilar på ren billig och leveranssäker elenergi. I och med målet att all elproduktion skulle vara förnyelsebar år 2040 och den massiva satsningen på vindkraft hade energipolitiken gjort den planeringsbara elenergin olönsam att driva, förvalta och återuppbygga. Förvisso har vår elexport ökat kraftigt men elnätets stabilitet var i gungning och det fanns få intressenter som vågade investera i ny planeringsbar energi som kärnkraft, värmekraftverk och effektivisering av vattenkraft. (Uniper svenska elexporten rapport 2018)

Rysslands invasion av Ukraina den 24 februari 2022 och det efterföljande geopolitiska spelet med sanktioner mot aggressorn och förstörd energiinfrastruktur i vårt närområde fungerade som en katalysator på de ökande energipriserna med elpriserna i spetsen.

Dessa faktorer startade en allt mer protektionistisk och realistisk debatt angående vår nationella förmåga till egen, billig och planeringsbar elproduktion i syfte att bibehålla och öka vår nationella produktionskraft och resiliens.

Den 6 Juli 2022 fattade EU ett beslut om grön taxonmi, där kärnkraft och naturgas klassas som klimatmässigt hållbara val för en miljövänlig och ren produktion av el inom EU och skall därför ses som ett verktyg för att nå klimatmålen inom energiförsörjningen (EU: Kärnkraft och naturgas klassas som klimatmässigt hållbara | SVT Nyheter)

I januari 2023 klargjorde regeringen att man är beredd att byta ut lydelsen ” *Målet år 2040 är 100 procent förnybar elproduktion* ” från propp 2016 till lydelsen ” *Målet år 2040 är 100 procent fossilfri elproduktion*. (Från 100 procent "förnybart" till "fossilfritt" | SvD) Detta planeras att ske under våren 2023 i en ny proposition. Detta skulle i så fall vara något av ett paradigmskifte inom svensk energipolitik.

I samband med Sveriges ordförandeskap i EU då Sverige visade upp sina nya fynd av sällsynta jordartsmetaller i Kiruna under februari 2023 tillkännagav Näringsminister Ebba Bush att regeringen har för avsikt att riva upp beslutet att bryta uran från 2017 för att öka svensk konkurrenskraft och möjlighet till en livskraftig grön omställning. (Mineralfynd kan skynda på svensk uranbrytning | SVT Nyheter)

5.3 Jämförande analys mellan liberalism och realism inom energipolitiken

Här jämförs några avgörande fattade beslut på en tidsaxel mellan liberalism och realism. Det jag vill åskådliggöra på denna tidslinje är tendensen i de fattade besluten mot passande teorimodell.

Jag har delat in tidsaxeln i decennium från 1980-talet till 2020-talet, underlaget till grafen i FIG4 återfinns i tabell 1 där jag listat viktiga fattade beslut och beslutsavsikter. Jag har även kategoriserat besluten efter om de har representerat en liberal eller realistisk inriktning på besluten. Denna bedömning har jag gjort efter en analys på om beslutet eller beslutsinriktningen har haft:

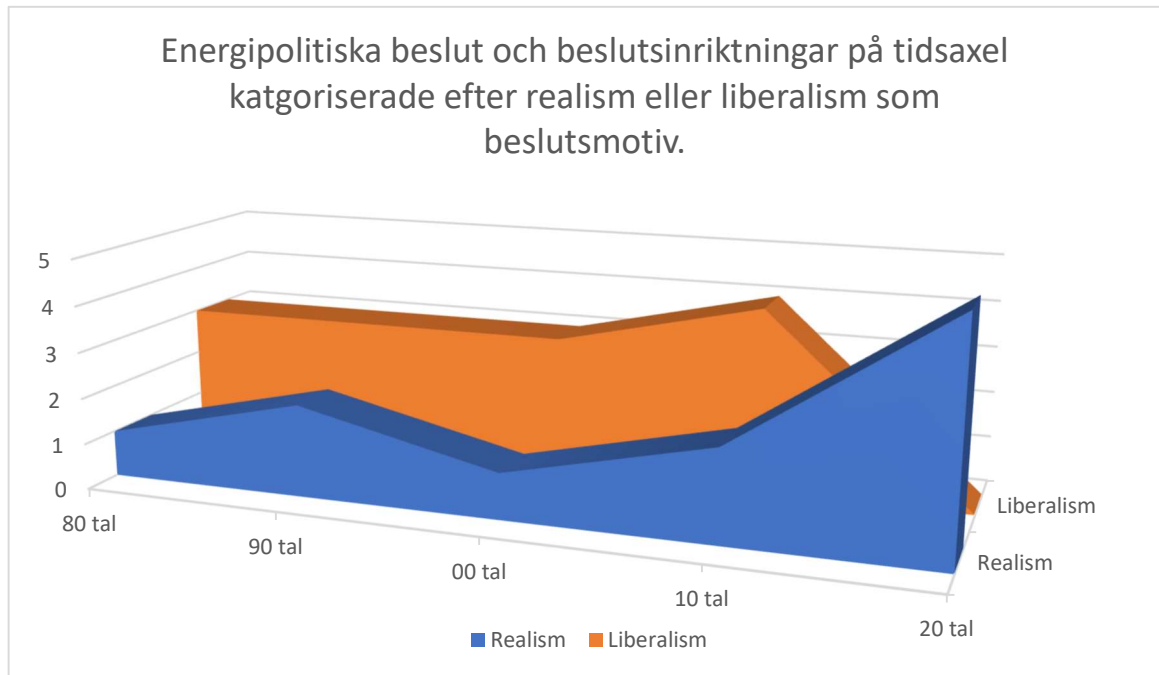
Liberala förtecken som globalisering, miljöhänsyn eller att tillverka det vi är effektiva på och köpa det andra gör billigare filosofi.

Realistiska förtecken som nationell suveränitet, nationell konkurrenskraft och enligt devisen ”egen härd är guld värd”.

Att jag använt mig av beslutsinriktning och inte bara beslut som ett underlag är för att få med tendensen på energipolitik från den sittande regeringen i nutid och eftersom den sittande regeringen har majoritet så bedömer jag att det är sannolikt att denna beslutsavsikt leder till beslut. Vissa beslut har jag med som både liberala och realistiska då de representerar båda sidorna i samma beslut.

Tabell över liberala och realistiska beslut inom svensk energipolitik gällande el 1980–2023. (Tabell 1)

Liberala beslut	Realistiska beslut
1980 Kärnkraftsomröstning.	1991 trepartiuppgörelse, avvecklingsdatumet 1995 av Barsebäck togs bort.
1986 Stopp av nybygge, forskning PROM 1986.	1997 beslut att förlänga kärnkraft bortom 2010.
1988 beslut avveckling Kärnkraft till senast 2010 med start 1995 Barsebäck.	2009 beslut att låta kärnkraften vara kvar och ha ett maxantal på 10 rektorer i Sverige.
1996 avreglering elmarknad.	2016 fastställs bredare energiöverenskommelse att behålla kärnkraft samt satsa ytterligare på förnyelsebart.
1999 Barsebäck 1 stängs.	2018 borttagning av effektskatt för kärnkraft.
2000 effektskatt på kärnkraft införs.	2022 beslut om slutförvaring kärnbränsle i Sverige.
2005 Barsebäck 2 stängs.	2022 stopp med utredning av miljöpåverkan av vattenkraft.
2005 beslut bygga sydvästlänken, byggstart 2010.	2023 beslutsavsikt nya energimål Fossilfritt skall likställas med förnyelsebart i Sveriges energimålsättning.
2009 beslut att satsa på förnyelsebar energi.	2023 Beslutsavsikt, det skall åter bli tillåtet att bryta uran i Sverige.
2015 höjning av effektskatten på kärnkraft.	
2015 stöd för förnyelsebar energiinvestering EU-pengar.	
2016 fastställs bredare energiöverenskommelse att behålla kärnkraft samt satsa på 100% förnyelsebart energi 2040.	
2017 förbud mot urananrikning och brytning i Sverige.	
2018 Vägledning för att minska miljöpåverkan av vattenkraft EU vattendirektiv.	

Fig4.

Under denna period visade den jämförande analysen att det fanns en majoritet av beslut med liberala förtecken under perioden fram till i mitten på 2010-talet, därefter ökar besluten med realistiska förtecken på bekostnad av de liberala besluten. I denna analys behandlar en majoritet av besluten energiformen kärnkraft, ett skäl till detta är att kärnkraften har haft ett stort symbolvärde för såväl liberala som realistiska beslut men från olika åskådningar och synvinklar.

5.4 Kongruensanalys

Här gör jag en kongruensanalys för att se om den liberala eller den realistisk teorin stämmer mot utfallet i den jämförande analysen i 5.3 och om orsaken till utfallet kan förklaras.

Nästa figur är en analys av viktiga händelser, tydliga strömningar i samhället och det utfall på beslut som dessa fått under en tidsperiod i närtid. Underlaget kommer kortfattat att visas i tabellform. Perioden som kommer analyseras är 2020 till och med kvartal 1 2023 på grund av datumet för färdigställandet av detta arbete.

Syfte med denna graf är att visa på sambandet mellan inträffade händelser som påverkat energipolitiken, energipolitiska strömningar i samhället och fattade beslut och beslutsinriktningar av energirealistisk karaktär i på regeringsnivå. Grafen och analysen ska ses som ett åskådliggörande av tendensen inom energipolitiken och hur samhället och omvärlden kan påverka beslutsfattande.

De **inträffade händelserna** har valts ut efter kronologi och betydelse för energiförsörjning och energipolitiken.

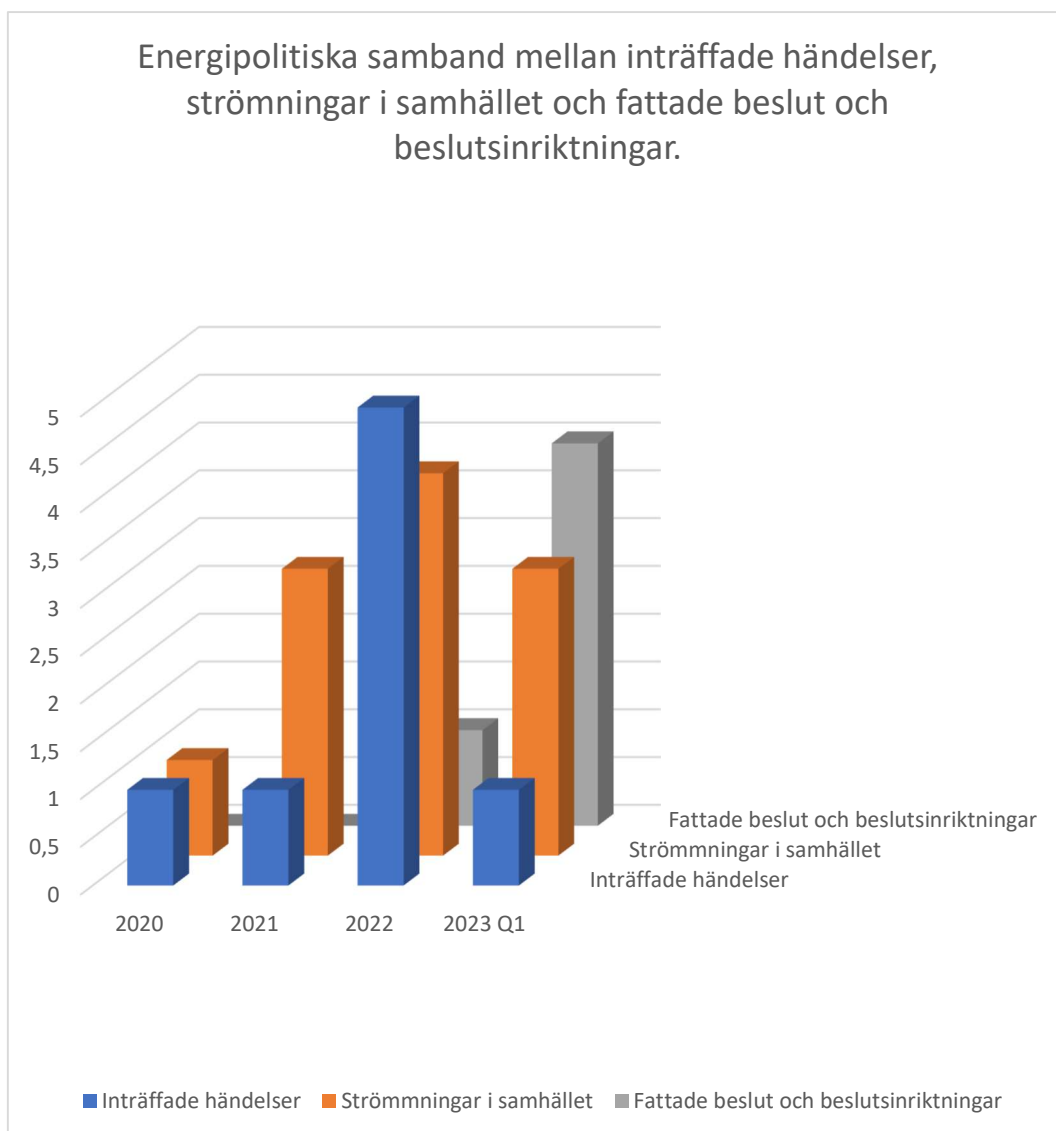
Strömningarna i samhället har valts ut efter hur frekvent och tongivande de varit i den mediala debatten, även industri och energiproducenter har varit delaktiga i denna debatt. Det kan vara svårt att bedöma tyngdpunkt på en debatt och framförallt vilket år den var som tydligast men här är det en övervägande bedömning som gjorts för att få fram tendensen.

Fattade beslut och beslutsinriktningar är med för att påvisa på någon form av utfall från blå och orange rubrikerna, att beslutsinriktningar är med och inte bara fattade beslut beror på att jag vill få med tendensen på 2023. Då regeringen har egen majoritet verkar det inte helt osannolikt att de kommer få igenom sina beslut inom energipolitiken.

Tabell över sambandet mellan inträffade händelser, strömningar i samhället och fattade beslut inom energipolitik i Sverige under 2020 till och med första kvartalet 2023. (Tabell 2)

<i>Inträffade händelser</i>	<i>Strömningar i samhället</i>	<i>Fattade beslut och beslutsinriktningar</i>
2020 nedläggning av reaktor 2 Ringhals.	2020 stora diskussioner angående nedläggning av Ringhals reaktor 1 och 2.	2022 beslut om slutförvar.
2021 rekordpris på el december.	2021 Effektbristen i elnätet börjar märkas vilket leder till en debatt i media.	2022 elstöd till Sveriges samtliga abonnenter.
2022 Rysslands invasion på Ukraina.	2021 industrin varnar för minskad konkurrenskraft på grund av effektbrist.	2022 pausa utredning om vattenkraft.
2022 EU beslut om grön taxonomi.	2021 elpriserna börjar debatteras flitigt i media.	2023 PROP bygga nya rektorer.
2022 riksdagsval.	2022 mycket starka strömningar i samhället efter rekordpriser på el 2021 december.	2023 beslutsinriktning byta ut förnyelsebart mot fossilfritt.
2022 sabotage av viktig energiinfrastruktur i Östersjön.	2022 debatter angående frånkoppling av abonnenter pga elbrist.	2023 energiminister Ebba Bush öppnar för att åter bryta uran i Sverige.

2022 fortfarande högt elpris i SE3 och SE4.	2022 stora diskussioner angående hur elnätet har degenererats i Sverige under modern tid.	2023 elprisstöd för 2022 i SE3 och SE4.
2023 kraftig energiprisdriven inflation inom Sverige och EU.	2022 stort motstånd mot nyetablering av vindkraftsparker pga närmiljö och klimat.	2023 nytt elprisstöd för vintern 22/23 för samtliga elområden.
	2023 debatt angående kinesiskt ägande av nybyggd vindkraft.	
	2023 fortfarande stark energidebatt angående pris och tillgänglighet på elenergi.	
	2023 Ett flertal intressenter visar intresse för att bygga ny kärnkraft i Sverige.	

Fig 5

Under denna period fattades generellt inga klassiska liberalistiska beslut inom energipolitiken. Gällande rubriken strömningar i samhället så bygger den på artiklar, ledarsidor och reportage med energirealistiskt budskap under det tidiga tjugotalet.

Kongruensanalysen ger vid handen att en allt tydligare inriktning av energipolitiken har realistiska förtecken under perioden 2020–2023, vilket kan bero på en förändrad omvärld och ett annat energipolitiskt klimat inom samhället.

Den jämförande analysen jag gjorde i stycket 5.3 gav en liberal inriktning av energipolitiken under perioden 1980 till mitten av 2010 talet med en allt mer förnyelsebar och global marknad som därefter följdes av en majoritet av beslut med realistiska förtecken.

Resultatet borde gå att koppla mot att teorin realism varit gällande under den givna tidsperioden. Där riksdag, regering och styrande organ tvingas ändra fokus i den givna politiken och göra en helomvändning från en liberal förnyelsebaserad energipolitik till en mer realistisk, planeringsbar fossilfri energipolitik beroende på ett ökat tryck i samhället på en mer realistisk energipolitik och ett annat internationellt samarbetsklimat gällande energipolitik inom EU med en hotande energikris runt hörnet. Detta anser jag stämma väl överens med hypotesen som presenterats i kapitel 3.3 där jag lade fram hypotesen att vår energipolitik går mot en mer realistisk framtid där nationens behov står främst.

5.5 Nulägesanalys

Här presenteras resultatet av den kvalitativa textanalysen med en beskrivning av var vi står idag och varför vi hamnat där vi hamnat. Denna analys avslutas genom att försöka utröna om liberalism eller realism bäst beskriver den moderna energipolitiken gällande elförsörjning i Sverige. Syftet med denna analys är att svara på frågorna i problemformuleringen i kapitel 1.1 sidan 2.

Den liberala synen på energipolitik med en tro på att ny, smart och miljövänlig globaliserad teknik skulle lösa alla problem och bli billigare för varje generation, här nerbrutet i avreglering, globalisering och fria marknadskrafter ihop med en grön politik med förnyelsebara visioner har burit energifrågan fram dit vi står idag med en energipolitik som styrts av ideal som taktat mot samtiden (Blomgren 2021).

Det var naturligtvis svårt för våra sittande minoritetsregeringar att överblicka vad många små förändringar åt samma håll med minskade investeringar inom elproduktion skulle (Diczfalusy 2020) leda till i vår suveränitet och styrka som välmående nation, det är ju liknande utmaningar i hela västra Europa med ett växande hot om energifattigdom runt hörnet.

En viktig faktor har nog varit sammanblandningen mellan förnyelsebart och fossilfritt där det nog inte har varit riktigt solklart vad som avsetts med vilka åtgärder och vilket resultat som väntats. (Från 100 procent "förnybart" till "fossilfritt" | SvD)

Stora satsningar och subventionering på icke planeringsbar energi har gett som resultat på en mycket svajig elmarknad med effektbrist när behovet är som störst och en mycket låg nybyggnad och vidmakthållande av planeringsbara resurser, då det helt enkelt inte varit lönsamt att konkurrera mot den nya billiga energin. Det har även funnits en ryckighet och kortsiktighet i energipolitiken som gjort satsningar på planeringsbar energiproduktion och överföring ekonomiskt ointressanta då den har en mycket lång planeringshorisont som kräver stabila förutsättningar (Blomgren 2021). Kärnkraft och naturgas klassades som klimatmässigt hållbara

alternativ 2022 efter att tidigare ha varit ansedda som miljövänliga. Det har även sett en fokusglidning från miljö till klimat med intressekonflikter inom tex vattenkraft mellan vattendirektiv för återställande av kraftdammar och vandringsleder för fisk mot fossilfri och eventuellt förnyelsebar produktion av energi, beroende på EU klassning och taxonomi av energiproduktion.

I dagslägen skulle man kunna beskriva elproduktions och överföringssystemet som ett system i gungning, som saknar stabilitet och planeringsbarhet i den utsträckning som behövs för att fylla behovet av energi över till vårt samhälle även under påfrestningar och yttre påverkningar. (Elchocken sätter hela samhället i gungning 2022 timbro.se)

Liberal idealism möter energirealism, ovanstående faktorer har fått opinionen att svänga och tydligt efterfråga resiliens, robusthet och nationell suveränitet för inhemsk billig produktion och elöverföring nationellt.

Energipolitiken har svarat med att fatta beslut, lägga propositioner och återkalla tidigare beslut som hämmat den planeringsbara fossilfria elproduktionen under det tidiga 2020-talet.

Den jämförande analysen i 5.3 och kongruensanalysen i 5.4 har visat på en tydlig svängning mot en mer realpolitisk syn på energipolitiken.

6 Avslutning

Kapitlet inleds med en allmän diskussion kring energipolitikens förande under aktuell tidsperiod, det görs en koppling mot teorin som använts. Vidare presenteras författarens slutsatser och reflexioner, kapitlet avslutas därefter med förslag på vidare forskning.

6.1 Diskussion

Debatten i samhället angående energifrågor har blivit allt mer polariserad och kategorisk där förnyelsebart ställs mot fossilfritt, miljö ställs emot klimatfrågor, är det viktigare att rädda dessa vattensalamandrar än att bygga en ny stamledning till sydöstra Sverige? Fossil naturgas är hållbart men biomassa bör inte användas till uppvärmning! (EU: Svensk bioenergi inte förnybar. 2022 di.se) Meningsskiljaktigheter som dessa har och kommer förmodligen få ett allt mer utrymme den allmänna opinionen.

Vi är troligen mitt uppe i ett paradigmskifte inom energipolitiken gällande nationell planeringsbar elproduktion, vilket gör att marknaden kan ha svårt att veta vilket ben den ska stå på och vilka satsningar som vågar genomföras för att inte gå en politisk död till mötes om spelreglerna plötsligt ändras. I dagsläget har vi en situation där förhöjda energipriser lett fram till en energibristdriven inflation som urholkar värdet på valutan och skapar en osäkerhet i samhällsekonomin, samtidigt som flera aktörer avvaktar med stora energisatsningar inom energisektorn på att utlovade energipolitiska beslut och långsiktiga löften om inriktning ska utfästas.

Långsiktighet är av stor vikt när det gäller nationell energipolitik, många investeringar som görs sker mot en horisont på mer än ett halvt sekel, dessutom är många av dessa investeringar dels ofantligt kostsamma och kan ta otroligt lång tid att färdigställa. Här exemplifierat av projektet Sydvästlänken som skulle trygga energiförsörjningen av Skåne och Danmark för vilken beslut togs 2005 och den var färdigställd 2021. (Hela historien om Sydvästlänken. 2021 elinstallatören.se) Jämförelsevis så byggdes det 12 reaktorer under en 12 årsperiod på 1970–1980 talet.

Kan det vara så att vissa beslut gällande en stats förmåga till att självhushålla behöver en längre beslutsgång och en bredare majoritet för att kunna genomlysas effekterna av beslutsintentionen bättre och fatta rationella beslut som bibehåller och stärker

den nationella förmågan? Speciellt då det gäller viktiga statsfunktioner som tar lång tid och är mycket kostsamma att återskapa.

Kommer en brist på energi riskera att minska vårt välstånd och vår nationella suveränitet eller kommer energikrisen ge en gräddfil för ny planeringsbar energi för att bygga snabbt och lätt med känd teknik utan sedvanlig decennielång myndighetsanalyserad hindersprövning?

Eller kommer elexporten bli vår största inkomstkälla? 2022 sålde Sverige el för över 30 miljarder till utlandet (Rekordår för svensk elexport | ENERGINyheter.se 13jan 2023).

6.2 Koppling mot teori

Jag prövade om teorierna liberalism eller realism var appliceringsbara på hur beslutsfattande på statsnivå påverkas av yttre faktorer med en kongruensanalys. Om strömningar i samhället kan få politiken att fatta beslut som vänder tvärt mot tidigare förd politik och jag anser att det finns ett samband mellan strömningar i samhället och fattade beslut.

Jag prövade även om de fattade energipolitiska besluten hade fattats med en liberal eller realistisk bakgrund med utfall på en tidslinjal och på denna jämförande analys för att utröna om det fanns någon trend i beslutsfattandet. Jag uppfattade det som att vi har gått från en tongivande liberal energipolitik mot en allt mer realistisk syn på energipolitik framförallt under 2020-talet.

6.3 Slutsatser och författarens reflektioner

Jag bedömer att långsiktighet och stabilitet är av godo när det kommer till beslut som styr en nations självförsörjningsgrad och konkurrenskraft för att bygga suveränitet och resiliens.

Det är av stor vikt att kunna lita på att den politik som förs är varaktig och har tydliga och transparenta mål som aktörerna har att arbeta mot. Min bedömning är att det är viktigare med stabilitet och transparens än själva besluten som fattas.

6.4 Förslag på vidare forskning

Hur ser vägen framemot en stabil energipolitik som föder en robust energiförsörjning, vilka mekanismer ligger bakom den våg av nedmontering i den planeringsbara fossilfria elproduktionen inom Europa, som dragit fram över EU under 2010 och 2020 talet och fått koldioxidutsläppen från planeringsbar elproduktion att skena i takt med prisökningarna på elenergi.

Hur kommer Rysslands invasion av Ukraina att påverka energisamarbetet inom EU, framförallt gällande randstater som tex Baltikum, Östeuropa och Italien på sikt. Kommer vi se nya allianser med de forna Sovjetstaterna och Europa. Hur kommer Kärnkraft och Naturgas att kategoriseras på kort och lång sikt, kommer de ses som ett grönt alternativ. Fossilfritt eller lågfossilt alternativ?

Hur ser ett Sverige med modern tillverknings och datalagrings industri ut? 20% av världens elproduktion bedöms gå åt till att kraftsätta internet år 2025 ”*Internet är större klimatbov än flyget – krävs nytt synsätt*” (Fredrik Jansson, DigiPlex debattartikel i Göteborgsposten 2020)

Är det en realistisk framtid att vår kanske främsta exportvara är ”ren” Energi? Antingen i förädlad form av produkter eller som ”råvara” uppbackad av en stark nationell produktion som levererar den nya oljan i världen?

7 Referenser

Blatter, Joachim. *Innovations in Case Study Methodology: Congruence Analysis and the Relevance of Crucial Cases*. Universität Luzern 2012.

Blomgren, Jan. *Fanatikerna förstörde Sveriges elförsörjning*, Essä publicerad i magasinet Smedjan 19 maj 2021.

Dagens industri *EU: Svensk bioenergi inte förnybar* | 2022 di.se. Hämtdatum 2023-04-27.

Diczfalusy, Bo. *Sveriges energipolitik under 50 ar – en återblick*, Bodiz Consulting, november 2020.

Elektricitet - Tekniska museet | tekniskamuseet.se. Hämtdatum 2023-03-15.

Elinstallatören *Hela historien om Sydvästlänken* | elinstallatoren.se Publicerad 13 sep 2021. Hämtdatum 2023-04-27.

Ekonomifaka *Elproduktion i Sverige 2021* | Ekonomifakta.se. Uppdaterad 2022-10-08. Hamtadatum 2023-03-24.

Energimarknadsinspektionen *Elområde* | ei.se. Hämtdatum 2023-03-26.

Energimyndigheten *Minskad elanvändning under 2022* | energimyndigheten.se. Hämtdatum 2023-03-26.

ENERGI nyheter *Rekordår för svensk elexport* | ENERGI nyheter.se. Publicerad 13 januari 2023. Hämtdatum 2023-03-15.

Esaiasson, Peter - Gilljam, Mikael - Oscarsson, Henrik - Towns, Ann - Wägnerud, Lena. *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Upplaga 5:7. Stockholm: Wolters Kluver Sverige AB.2017.

Förenta Nationerna. *Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna, sidan tre Artikel 1* | FN.se. Hämtdatum 2023-04-24.

Gustavsson, Jakob. Tallberg, Jonas. *Internationella relationer*. Fjärde upplagan: GrafyCems Spain 2022.

Göteborgsposten. *Internet är större klimatbov än flyget – krävs nytt synsätt* debattartikel av Fredrik Jansson, DigiPlex | GP.se Publicerad 2020. Hämtdatum 2023-03-24.

Heden, Håkan. *Energimarknadsinspektionen – en sekellång historia*: Elanders Sverige AB 2012.

Hildebrand, Hans. Hjärne, Harald. Pflukt-Harttung, J.von. *Världshistoria, Människosläktets utveckling i stat och samhälle, kultur och vetenskap*: Stockholm. Kungl. Hofbokstryckeriet Idund Aktiebolag 1918.

Högselius, Per. Kaijser, Arne. *När folkhemselen blev internationell : elavregleringen i historiskt perspektiv*: HÄFTAD Svenska, 2007-05-01.

Ingesson, Tony. Huvudlärare metodkurs. *Föreläsning Forskingsdesign* 2023-02-06.

Ingesson, Tony. Huvudlärare metodkurs. *Jämförande metod* 2023-02-13.

Jämför elpriser [2023] - Aktuella och historiska priser på el | elavtal24.com. Hämtdatum: 2023-02-28.

Kant, Immanuel 1795 *Perpetual Peace, A Philosophical Essay*. Översatt av Smith M. Cambell. Tredje utgåvan: London George Allen & Unwin LTD 1917.

Kärnkraftshistoria - den svenska linjen. karnteknik.se. Hämtdatum 2023-03-10.

Lernfeldt Malin. *Elchocken sätter hela samhället i gungning*. | timbro.se. Publicerad 4 november 2022. Hämtdatum 2023-05-03.

Locke John. *Two Treatises of Government*. Dublin, J.Gumming 1823.

Machiavelli, Niccolò. Klingenberg, Carl. *Machiavels Prins med undersökningen deraf*: Stockholm LOR. Ludv. Grefing. M.D.C.C.L.V.I.L (1776 sic)

Motion till riksdagen 1996/97:N425 *Motion Svensk uranimport*.

Promemoria Klimat- och näringslivsdepartementet. *Ny kärnkraft i Sverige – ett första steg*. Dnr KN2023/01921 Januari 2023.

Prop. 1979/80:170/ Regeringens proposition 1979/80:170 rskr.410 *Om vissa energifrågor*.

Prop 1986/87:24/ Regeringens proposition 1986/87: 24 *Om förbud mot nya kärnkraftsreaktorer*.

Prop. 2008/09:163/ Regeringens proposition 2008/09:163 *En sammanhållen klimat- och energipolitik – Energi*.

Prop 2017/18:212/ Regeringens Proposition 2017/18:212 *Förbud mot utvinning av uran*.

Prop 2017/18:228/ Regeringens proposition 2017/18:228 *Energipolitikens inriktning*.

Regeringskansliet -*Slutförvaret för använt kärnbränsle* | Regeringen.se. Publicerad 27 januari 2022.

Regeringskansliet -*Inriktningen för statens energimyndigheter beslutad för 2023* | Regeringen.se. Publicerad 02 januari 2023

Richardo Davis. *The Ricardian Theory of Comparative Advantage* | saylordotorg.github.io. Hämtdatum 2023-05-02.

Rudberg Eva, *Folkhemmets byggande under mellan- och efterkrigstiden*. Svenska turistföreningens publ. nr 2933, 1992.

Siddi Marco, *EU-Russia Energy Relations: From a Liberal to a Realist Paradigm?* in: Russian Politics Volume 2 Issue 3 (2017) (brill.com) Hämtdatum 2023-05-01.

Strålsäkerhetsmyndigheten *Kärnkraftsolyckor i världen* | stralsakerhetsmyndigheten.se Hämtdatum 2023-04-26.

Sverige elektrifierades snabbast i världen | Slakthistoria.se. Publicerad november 2022. Hämtdatum 2023-03-16.

"statsvetenskap energipolitik" Sökning på uppsatser.se 2022-03-25.

SvD *Från 100 procent "förnybart" till "fossilfritt"* | SvD.se. Publicerad 2023-01-25. Hämtdatum 2022-03-08.

SVT Nyheter. *Mineralfynd kan skynda på svensk uranbrytning* | svt.se. Publicerad 2 februari 2023. Hämtdatum 2023-03-11.

SVT nyheter. *Brist på el hotar delar av Sverige: "Har kommit väldigt snabbt"* | svt.se. uppdaterad 23 JULI 2019. publicerad 21 JANUARI 2019. Hämtdatum 2023-02-28.

SVT Nyheter. *EU: Kärnkraft och naturgas klassas som klimatmässigt hållbara.* | svt.se. Publicerad den 6 juli 2022. Hämtdatum 2023-02-27.

Thucydides. *The History of the Peloponnesian War*. USA: Dancing Unicorn Books 2017.

Thurén, Torsten. *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Liber AB, 2019.

Tidningen näringslivet, *Han startar ett energiuppror: Svensk energipolitik är destruktiv* | tn.se. uppdaterad 2021-11-19, publicerad 2021-11-16. Hämtdatum 2023-02-28.

Uniper. *Den svenska elexporten. Ren el som möjliggörare för konkurrenskraft och klimatmål.* Rapport Malmö 1 juli 2018.

Uniper. *El istället för fossila bränslen* | uniper.se. Hämtdatum 2023-03-24.